

B.A. II Semester - III

Course Category- Indian Knowledge System (IKS)

Course Name- भारतीय लेखनविद्या

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

एकूण गुण ४० - श्रेयांक २ (FOR TWO CREDITS: Total Marks: 40 (Written))

प्रश्न क्र १. बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ प्रश्न (पाच प्रश्न) (प्रत्येकी २ गुण)	गुण-१०
प्रश्न क्र २. लघुत्तरी प्रश्न (चार पैकी दोन)	गुण-१०
प्रश्न क्र ३. अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न (चार पैकी दोन)	गुण-२०

प्र. १ वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी प्रश्न

१.सिंधू संस्कृतीमध्ये कोणती लिपी आढळते?

अ. चित्रलिपी ब. अक्षरलिपी क. ब्राह्मी ड. खरोष्ठी

२.'लिपी' हा शब्द कोणत्या संस्कृत धातूपासून तयार झाला आहे?

अ. लि. ब. लिप् क. लिपण ड. लप

३.डावीकडून उजवीकडे लिहिली जाणारी प्राचीन भारतीय लिपी कोणती?

अ. ब्राह्मी ब. खरोष्ठी क. चित्र ड. रोमन

४.उजवीकडून डावीकडे लिहिली जाणारी प्राचीन भारतीय लिपी कोणती ?

अ. कुटिल ब. देवनागरी क. खरोष्ठी ड. ब्राह्मी

५.कोणत्या लिपीस भारतीय लिप्यांची जननी मानले जाते?

अ. खरोष्ठी ब. ब्राह्मी क. रोमन ड. सिंधूचित्र

६.'प्राचीन भारतीय लिपिमाला' या ग्रंथाचे लेखन कोणी केले आहे?

अ. बापूराव नाईक ब. शोभना गोखले क. दिनेशचंद्र सरकार ड. गौरीशंकर ओझा

७.कोणत्या राजाच्या काळातील ब्राह्मी लिपीतील लेख सापडतात?

अ. छत्रपती शिवाजी महाराज ब. सम्राट अशोक क. चोल ड. देवगिरीचे यादव

८.प्राचीन भारतात खालीलपैकी कोणत्या लेखनसाहित्याचा जास्त वापर केला जात होता?

अ.प्रस्तर ब. ताडपत्र क. कातडी ड. सुवर्णपत्र

९.कोणत्या झाडाच्या सालीपासून भूर्जपत्र बनवीत असत ?

अ.साग ब. भूर्ज क. निलगिरी ड. पपायरस

१०.शून्याखा शोध कोणत्या देशात लागला ?

अ.ग्रीक ब. रोमन क. भारत ड. इराण

११.ब्राह्मी लिपीचा उत्कर्ष कोणाच्या काळामध्ये झाला ?

अ. गौतम बुद्ध ब. सम्राट अशोक क. हर्षवर्धन ड. गुप्त

१२.शारदा लिपीचा प्रसार प्रामुख्याने कोणत्या भागामध्ये झाला ?

अ. दक्षिण भारत ब. ईशान्य भारत क. पंजाब व काश्मीर ड. मध्य भारत

१३. कोणत्या लिपीमध्ये अक्षरांच्या डोक्यावर लहानसा त्रिकोण काढला जात होता?

अ. गुप्त लिपी **ब. कुटिल लिपी** क. शारदा लिपी ड. नागर लिपी

१४. तामिळनाडूमध्ये संस्कृत ग्रंथ लिहिण्यासाठी कोणती लिपी प्रचलित होती?

अ. कलिंग लिपी **ब. ग्रंथलिपी** क. तमिळ ड. कुटिल

१५. सध्याच्या मराठी भाषेची लिपी कोणती आहे ?

अ. देवनागरी ब. ब्राह्मी क. खरोष्ठी ड. द्रविडी

१६. देवनागरी लिपीचा विकास प्रामुख्याने कोणत्या शतकापासून होत गेला?

अ. इ. स. पाचवे शतक ब. इ. स. पूर्व दुसरे शतक

क. इ. स. दहावे शतक ड. इ. स. बारावे शतक

१७. मध्ययुगीन मराठीतील प्रशासकीय कागदपत्रे मुख्यतः कोणत्या लिपीमध्ये आढळतात ?

अ. ग्रंथलिपी **ब. मोडी** क. सकळ ड. शारदा

१८. कोणत्या संप्रदायातील साहित्य सांकेतिक लिप्यांमध्ये बद्ध केले गेले?

अ. वारकरी ब. नाथ **क. महानुभाव** ड. नागेश

१९. महानुभाव संप्रदायाचे सर्वाधिक साहित्य कोणत्या लिपीमध्ये लिहिले गेले?

अ. सुंदरा **ब. सकळा** क. शिरलिपी ड. मांडल्य

२०. कोणत्या लिपीस शीघ्र लिपी म्हणतात ?

अ. मोडी ब. सकळा क. ब्राह्मी ड. देवनागरी

२१. भारतीय ज्ञान व्यवस्थेचे मूळ स्रोत कोणते?

अ. चार वेद ब. महाभारत क. कालिदास त्यांचे साहित्य ड. समाजशास्त्र

२२. भारत सरकारने कोणत्या धोरणांतर्गत भारतीय ज्ञान प्रणालीचा समावेश शिक्षणात केला.

अ. १८६८ चे शैक्षणिक धोरण ब. १८८६ चे शैक्षणिक धोरण

क. २०२० राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण ड. २०१७ चा भारत

२३. भाषा लेखी स्वरूपात व्यक्त करण्यासाठी वापरली जाणारी चिन्हे म्हणजे काय?

अ. ध्वनी ब. भाषा क. साहित्य **ड. लिपी**

२४. खरोष्ठी लिपमध्ये मूलभूत चिन्हाची संख्या किती आहे.?

अ. २५ ब. ३० **क. ३७.** ड. ४७

२५. भूर्जपत्र हे कोणत्या झाडाच्या साली पासून बनवले जात होते.

अ. पिपळ **ब. भूर्ज** क. आंबा ड. वड

२६. प्राचीन ज्ञान व्यवस्था (Indian knowledge system - IKS) हे कशाचा संदर्भ देते?

अ. विज्ञानाचा **ब. प्राचीन व पारंपारिक ज्ञानाचा** क. व्यवहाराचा ड. वरीलपैकी नाही

२७. प्राचीन भारतीय विचारसरणीनुसार ज्ञान हे कोणत्या जगाचे वर्णन नाही.

अ. बाह्य ब. पाताळ क. इहलोक ड. वरील सर्व

२८. अंतरिक आत्मज्ञान आणि ब्रह्मज्ञान हे कोणाशी जोडलेले आहे?

अ. ज्ञान ब. विज्ञान क. कला ड. वरील पैकी नाही

२९. भारतीय ज्ञान व्यवस्था ही कोणत्या काळापासून विकसित झाली आहे?

- अ. मध्ययुगीन ब. आधुनिक क. वैदिक ड. वरील पैकी सर्व
३०. कोणत्या ग्रंथानी कथात्मक स्वरूप दिले?
- अ. रामायण, महाभारत ब. उपनिषदे क. वेद ड. वरील पैकी नाही
३१. आत्मा, ब्रह्म आणि मोक्ष यांची चर्चा कोणत्या ग्रंथात केलेली आहे?
- अ. रामायण, महाभारत ब. उपनिषदे क. वेद ड. वरील पैकी नाही
३२. जीवनाचे वैशिष्ट्य कोणत्या ग्रंथामध्ये सांगितले आहेत?
- अ. रामायण, महाभारत ब. उपनिषदे क. वेद ड. वरील पैकी नाही
३३. गुरुकुल शिक्षण पद्धती कोणत्या काळात प्रचलित होती?
- अ. मध्ययुगीन ब. आधुनिक क. प्राचीन ड. वरील पैकी सर्व
३४. प्राचीन काळी कोणती विद्यापीठे प्रसिद्ध होती?
- अ. नालंदा आणि तक्षशिला ब. बनारस क. काशी ड. वाराणसी
३५. आर्यभट्ट आणि वराहमिहिर यांनी कोणत्या विषयावर भर दिला?
- अ. विज्ञान ब. समाजशास्त्र क. खागोलशास्त्र ड. कलाशास्त्र
३६. कोणत्या दर्शनामध्ये ईश्वरला नाकारले जाऊन कर्म आणि अनुभवावर भर दिला आहे?
- अ. नास्तिक ब. आस्तिक क. निसर्ग ड. वरील पैकी सर्व
३७. कोणते दर्शन हे ईश्वर आणि वेदांवर विश्वास ठेवतात?
- अ. नास्तिक ब. आस्तिक क. निसर्ग ड. वरील पैकी सर्व
३८. ज्ञानाचे संरक्षण आणि प्रसार कशामुळे शक्य झाले आहे?
- अ. लिपी ब. यज्ञ क. विचार ड. वरील पैकी नाही
३९. अशोकाच्या लेखकात कोणत्या लिपीचा वापर केलेला आहे?
- अ. ब्रह्मी ब. खरोष्ठी क. गुरुमुखी ड. देवनागरी
४०. मौखिक परंपरेच्या तुलनेत कोणते साहित्य अधिक कायमस्वरूपी आणि व्यापक प्रसारणाचे साधन आहे.
- अ. लेखनसाहित्य ब. वाचनसाहित्य क. विचारसाहित्य ड. वरील पैकी नाही
४१. सामाज्याचे संस्कृती, मूल्ये, विचार आणि भावनांचे प्रतिबिंब कोणत असते?
- अ. साहित्य ब. विचार क. वस्तू ड. वरील पैकी नाही
४२. शब्दांचा योग्य वापर, वाक्यरचना, कथनशैली, अलंकार आणि प्रेक्षकांची संवाद साधण्याचे कौशल्य कशामध्ये सामावलेले असते?
- अ. लेखनविद्येत ब. शास्त्रात क. विचारात ड. वरील सर्व
४३. व्यक्तीला प्रभावीपणे विचार व्यक्त करण्यास भावना संवादित करण्यास आणि समाजावर प्रभाव टाकण्यास कोण सक्षम करते?
- अ. विचार ब. आर्थिकस्तर क. लेखनविद्या ड. शिक्षण
४४. लेखनसाहित्य आणि लेखनविद्येचा पाया काय आहे?
- अ. लिपी ब. विचार क. समाज ड. वरील पैकी नाही
४५. मध्यप्रदेशात भीमबेटका आणि कर्नाटकात टेक्कल कोटे (जि. बेल्लारी) येथे गुहांमध्ये आदिमानवाने काढलेली काय सापडलेली आहेत ?
- अ. चित्रे ब. शिलालेख क. ग्रंथ ड. वरील पैकी सर्व

४६.कोटमसूर येथे व कुर्नूल जिल्ह्यात एका ठिकाणी अश्मयुगीन काय आढळल्या आहे?

अ. चित्रयुक्त गुहा ब. भांडी क. कपडे ड. वरील पैकी सर्व

४७.भारतातील सर्वात जुनी लिपी म्हणजे सिंधू संस्कृतीतील कोणती लिपी होय?

अ.चित्रलिपी ब. देवनागरी क. तामिळ ड. संस्कृत

४८.सिंधू चित्रलिपीवर सुमारे किती वेगवेगळी चिन्हे असल्याचे अनुमान करण्यात आले आहे?

अ. ४४० ब. ५०० क. ३३४ ड. ६७८

४९.भारतातील सर्व लिप्यांची जननी कोणत्या लिपीस अभ्यासकांनी मानले आहे?

अ. चित्रलिपी ब. ब्राह्मी लिपी क. खरोष्ठी लिपी ड. संस्कृत लिपी

५०.उजवीकडून डावीकडे लिहिली जाणारी लिपी म्हणजे कोणती लिपी होय?

अ. चित्रलिपी ब. ब्राह्मी लिपी क. खरोष्ठी ड. वरील पैकी सर्व

५१.ब्राह्मी लिपीचा उद्गाता कोण होताअशी एक समजूत आहे?

अ.ब्रह्मा ब. विष्णू क. महेश ड. सरस्वती

५२.जैनांच्या 'समवायांग सूत्र' आणि 'पण्णावणा सूत्र' या ग्रंथांमध्ये किती लिप्यांची नावे आढळतात?

अ. १५ ब. १६ क. १८ ड. ३६

५३.कोणत्या लिपीस गुप्तलिपी म्हणून ओळखले जात होते?

अ. चित्रलिपी ब. ब्राह्मी लिपी क. खरोष्ठी लिपी ड. संस्कृत लिपी

लघुत्तरी प्रश्न

- १.सिंधुकालीन चित्रलिपीची थोडक्यात माहिती लिहा.
- २.खरोष्ठी लिपीची थोडक्यात माहिती सांगा
- ३.वेदकालीन लेखनपद्धतीचा परिचय करून द्या
- ४.बौद्धकालीन लेखनपद्धतीचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- ५.प्राचीन भारतीय संख्याज्ञानाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ६.देवनागरी लिपीचा थोडक्यात परिचय करून द्या
- ७.मोडी लिपीचे स्वरूपविशेष थोडक्यात सां.
- ८.महानुभावांच्या सांकेतिक लिपिनिर्मितीची पार्श्वभूमी सांगून त्याचे स्वरूप विशद करा.
- ९.भारतीय ज्ञानव्यवस्था ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- १०.प्राचीन भारतीय चित्रलिपीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

दीर्घोत्तरी प्रश्न

- १.ब्राह्मी लिपीचा उगम व विकास यांचा सविस्तर आढावा घ्या.
- २.प्राचीन भारतीय लेखन साहित्याचा सविस्तर परिचय करून द्या.
- ३.मध्ययुगीन भारतातील लिप्यांचे स्वरूप व विकास यांचा सविस्तर आढावा घ्या.
- ४.दक्षिण भारतातील लिप्यांचा परिचय करून द्या.
- ५.देवनागरी लिपीपासून भारतीय लिप्यांची उत्क्रांती कशी झाली, ते सविस्तर सांगा.
- ६.भारतीय ज्ञानव्यवस्था ही संकल्पना स्पष्ट करा.
७. लिपी, लेखन साहित्य आणि लेखनविद्या या संकल्पना स्पष्टीकरण करा.